

ВІД РУЧНОГО НАБОРУ – ДО КОМП'ЮТЕРНОЇ ВЕРСТКИ

Артамонова І. М. Від ручного набору – до комп'ютерної верстки / Артамонова Інесса Михайлівна, Безродний Володимир Павлович, Вовенко Віктор Федорович // Соціальні комунікації: результати досліджень – 2012 : кол. моногр. / [авт.: І. М. Артамонова, В. П. Безродний, О. В. Безручко та ін. ; за наук. ред. О. М. Холода, О. В. Безручка]. У 2 т. Т. 2. Галузеві дослідження соціальних комунікацій. – К., 2013. – Розд. 2. – С. 52-81.

Вовенко Віктор Федорович, старший викладач кафедри журналістики ДонНУ, заслужений працівник культури України.

Автор книг «Донбасс. Епоха газетної строкою (90-річна історія регіональної газети «Донбасс»», 2007 р., «Все, что было не со мной помню...» (нариси про донбасівців-героїв Великої Вітчизняної війни), 2009 р., фотоальбому «Донеччина», 2004 р., «Донеччина: долаючи час і простір» (стаття про ЗМІ і регіону), 2010 р., «Донецкая область в годы Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг.» (автор кількох статей та редактор), 2008 р., «Весна Победы», 2010 р. та ряду інших.

Сфера наукових інтересів: Історія ЗМІ Донеччини, історія Донецького краю в роки Великої Вітчизняної війни, подвиг земляків під час війни.

Безродний Володимир Павлович, заступник начальника управління у справах інформаційної політики та з питань преси Донецької обласної державної адміністрації, кандидат наук, доцент кафедри журналістики ДонНУ, заслужений журналіст України.

Автор, редактор та упорядник книг «Визволення: історико-документальні нариси», 2008 р., «Донецкая область в годы Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг.», 2008 р., «Реабілітовані історією. Донецька область. Науково-дослідні нариси. Книги п'ята та шоста», 2008 – 2009 рр., «Гірка пам'ять. Голодомор на Донеччині», 2008 р., «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Донецька область», 2009 р., «Книга пам'ять України. Донецька область», тт.. 20-21, 2009 р., «Донеччина: долаючи час та простір», 2010 р. та інші.

Сфера наукових інтересів: Історія ЗМІ Донеччини, медіа право, інтелектуальна власність, історія Донеччини в роки Голодомору та Великої Вітчизняної війни.

Артамонова Інесса Михайлівна, завідувач кафедри журналістики Донецького національного університету, д.н.соц.ком., професор.

Автор монографії «Тенденції становлення та перспективи розвитку інтернет-медіа в Україні» (2009), понад 100 наукових і навчально-методичних праць.

Наукова діяльність І. М. Артамонової пов'язана з російським, українським та загальним мовознавством, в останні роки з теорією та історією соціальних комунікацій і журналістики, зокрема з теорією інтернет-медіа України.

У п'ятимільйонній Донецькій області зараз рідко зустрінеш сім'ю, яка б не передплачувала періодичні друковані видання. На 1 січня 2012р. загальна кількість видань, які передплатили жителі нашого регіону, складала 1535,6 тис. примірників, з них 823,2 тис. примірників - це обласні, міські та районні видання. За кількістю друкованих ЗМІ місцевої сфери розповсюдження Донеччина посідає друге місце в Україні після АР Крим - їх у нас 1450, це 8,7% від загальної кількості. Звичайно ж, найбільше газет – 1205 ,а ще 189 журналів та 56 дайджестів, альманахів, бюлетенів та календарів. Засновниками та співзасновниками 60 газет є місцеві органи влади, загальний разовий наклад цих видань (регулярно виходять 46 газет) становить понад 275 тис. примірників.

Найбільшою популярністю серед читачів користуються газети «Донбасс-неделя» (передплата - 32,3 тис. пр.), «Донбасс» (31.8 тис. пр.), «Ветеран Донбасса» (23,9 тис. пр.), «Народная волна» (21,2 тис. пр.), «Шахтер Украины» (19,7 тис. пр.), «Приазовский рабочий» (50,3 тис. пр.), «Вечерняя Макеевка» (43,5 тис. пр.), «Макеевский рабочий» (11,5 тис. пр.), «Енакиевский рабочий» (8,2 тис. пр.), «Знамя Победы» (м.Шахтарськ, 7,9 тис. пр.), «Зоря» (м.Красний Лиман, 7,6 тис. пр.), «Кочегарка» (м.Горлівка, 32 тис. пр.) тощо.

Причому, тенденція до зростання кількості друкованих видань, попри всі економічні та соціальні негаразди, у нашій області, як в Україні в цілому, зберігається з 90-х років минулого століття. Так, у 1991 році видавалося 136 друкованих ЗМІ, через чотири роки їх було вже 382 (362 газети і 20 журналів), у 2000 році – 707 (598 газет і 109 журналів), в 2005 – 1084 (875 газет і 209 журналів).

Крім загальнополітичних, економічних, дитячих та юнацьких видань зараз виходить багато інформаційних та рекламних газет, причому, їх

видавцями виступають як місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, так і підприємницькі структури, громадські організації, політичні партії, вузи, фізичні особи. Звичайно, так було далеко не завжди, адже всього лише століття тому всі друковані видання Донбасу можна було легко перерахувати. Перші газети на території нинішньої Донецької області жителі краю почали читати наприкінці ХІХ ст., їх привозили з Катеринослава («Екатеринославские губернские ведомости» та «Екатеринославские епархиальные ведомости», з Харкова, іноді – з Києва, Москви і Санкт-Петербурга, виходили вони російською мовою. Лише 15 грудня 1899 р. у портовому місті Маріуполі з'явилася громадська та торгово-промислова газета «Мариупольский справочный листок», яка виходила тричі на тиждень. Всього було випущено 53 номери цієї газети, яку заснував та редагував П.Н. Фалькевич. Збереглися перші п'ять номерів «Мариупольского справочного листка», нині вони в Російській національній бібліотеці у Санкт-Петербурзі.

У 1905 році в Юзівці, охопленій революційним рухом, з'явилася газета «Известия Совета рабочих депутатов Юзовского района», вийшло всього два номери: один видала Рада, а другий – виконком цієї Ради. З 4 травня 1906р. по 31 грудня 1917р. родина Копкіних видавала політичну, громадську, економічну та літературну газету «Мариупольская жизнь», яка в 1906-1910рр. мала ще й додатки. А в 1914-1916рр. газета виходила двічі-тричі на день, при цьому додатки містили підзаголовки: «Телеграммы Петроградского телеграфного агентства и от собственных корреспондентов».

Взагалі приватна журналістика в Маріуполі у той час набула небувалого розвитку. Так, у грудні 1906 року редактор-видавець М.І.Коваленко випустив 15 номерів газети «Вестник Мариуполя». Щоденною безплатною газетою тут був «Мариупольский листок об'явлений» (травень-червень 1908р, 32 номери, редактор-видавець І.Л.Шпарбер). Після тривалої перерви у жовтні 1915р. почала виходити і проіснувала до травня 1916р. щоденна громадсько-політична і літературна газета «Приазовская речь».

«Народная газета Бахмутского земства» виходила з 1906 по 1917 р., в останній рік вона мала назву «Трудовой союз». 15 квітня 1912 р. М.Мишнаєвський у тому ж Бахмуті започаткував щоденну вечірню газету «Бахмутский листок». Виходила вона у непростий час між революціями, у так званий період реакції, і вже після 13 номера, з 1 травня по 23 вересня, за розпорядженням місцевої адміністрації випуск тимчасово припинили. Замість неї передплатникам надсилалася газета «Донецкое слово», випуск якої тривав і в 1913 році, редактором-видавцем був Ю.Ф.Махлевич. У січні-лютому 1913 року В.М.Малашенко спробував випускати нову щоденну газету «Бахмутский курьер», але вже на 14 номері змушений був припинити. У тому ж році, 16 травня, розпочала випуск першої щоденної вечірньої газети «Бахмутская копейка» перша в регіоні жінка-редактор і видавець Олена Олександрівна Кашникова. Видання проіснувало до серпня 1915 року. Більш вдалою виявилася спроба випускати щоденну приватну газету «Бахмутская жизнь», з липня 1914 по квітень 1917 р. вийшла рекордна кількість номерів – 986! Вже згадувана О.О.Кашникова ще у 1912 р. протягом серпня-вересня видала 4 номери літературно-художнього, науково-популярного та гумористичного журналу «Сфинкс».

Новим поштовхом до появи навесні та влітку 1917 року нових газет у Донбасі стала друга російська революція (лютнева). Здебільшого їх видавцями були строкаті в політичному відношенні об'єднання громадян революційної епохи, такою ж строкатою була і орієнтація самих газет. Ось лише деякі з них:

- ✓ «Известия Бюро Советов рабочих и солдатских депутатов Центрального района» (Никитовка).
- ✓ «Известия Мариупольского Совета рабочих и солдатских депутатов» .
- ✓ «Известия Советов рабочих и солдатских депутатов Макеевского горного района» .
- ✓ «Народная газета» – орган Єнакіївської Ради робітничих і солдатських депутатів .

- ✓ «Известия Совета рабочих и крестьянских депутатов станции Гришино» (нині - Красноармійськ) .
- ✓ «Народная свобода» – щотижнева, а з 4 номера по 87-й – щоденна газета, видавцем якої була «Бахмутская отдельная партия народной свободы».

Вже тоді, на початку минулого століття, з'явилися й перші спроби учнівської молоді Донбасу випускати свої друковані видання. Зокрема, у Маріупольській гімназії з 1910р. по 1914р. виходив щомісячний літературний, популярно-науковий та критичний журнал учнів «Первоцвет», вихованці Бахмутського реального училища випускали у жовтні 1916р. теж щомісячний учнівський журнал «Проблески», Бахмутська організація учнів - щотижневик «Новая школа» у серпні-вересні 1917р.

Окрему сторінку в історії друкованих ЗМІ Донбасу займає газета «Известия Юзовского Совета рабочих и солдатских депутатов», перший номер якої з'явився 15 липня 1917 року і вона виходить уже 96 рік і має назву «Донбасс». Це був час, коли в країні, виснаженій імперіалістичною війною, незважаючи на відвойовані важливі демократичні зміни - право на республіку, восьмигодинний робочий день, своєчасну виплату зарплати, - почалася криза влади.

Уже з перших публікацій газета стала захищати принципи демократії, свободи, гласності, виступала проти дезорганізації виробництва, закриття шахт і зростання безробіття. Серед авторів газети були такі відомі люди, як депутат Державної думи Г.І.Петровський, який приїхав у Донбас як уповноважений ЦК РСДРП(б) для підготовки збройного повстання, партійний діяч О.М.Ярославський, керівники місцевої ради і більшовицької організації Юзівки. З'явилися і перші робкори. Всього вийшло 65 номерів, а незабаром замість неї почала видаватися «Донецкая правда», яка продовжила кращі традиції «Известий». Незважаючи на досить складний період (лютий-березень 1918р.), одночасно з тривожними матеріалами про підписання ганебного Брестського миру з Німеччиною, повідомленнями про голод у Петрограді, бої з

німцями під Нарвою і Псковом, єврейські погроми на Україні, газета висвітлювала міжнародні події, а також культурне життя регіону.

Після окупації Донбасу кайзерівськими військами у квітні 1918 року випуск «Донецкой правды» припинився, керівництво юзівських більшовиків, яке евакуювалося до Павлограда, відновило випуск газети там, але вже під назвою «Донецкий коммунист». Виходила вона нерегулярно, частину накладу потай доставляли у Донбас і розповсюджували серед населення. А в січні 1920-го, коли наш край звільнили від окупантів, випуск газети відновили в Юзівці під назвою «Известия Юзовского уревкома и упарткома РКП» (з 14 січня, згодом – у ревкому і у парткому КП(б)У). То був надзвичайно важкий час. Масове пограбування України окупантами приречило на голод трудящих міст і промислових районів, у першу чергу – Донбасу. Скрізь було масове безробіття, вирували хвороби, більш як втричі скоротився видобуток вугілля, багато шахт були затоплені, металургійні підприємства – зруйновані. Економічна криза боляче вдарила і по газеті, яка в травні 1920 року знову була перейменована – стала «Диктатурой Труда» і виходила тричі на тиждень як орган райкому КП(б)У і виконкому Юзівського району, а згодом вже як окружна. Через відсутність спеціального паперу окремі номери друкувалися на грубому, призначеному для обгорток, сірого і навіть фіолетового кольору, шрифт важко було розгледіти. У друкарні не вистачало найпростішого обладнання, не мала постійного приміщення і редакція, досвідчені журналісти були на вагу золота. І все ж люди любили газету, писали до неї про наболіле, шукали підтримку і захист, повз пильне око робітничих кореспондентів не проходила жодна цікава подія, що відбувалася в суспільстві. Разом з іншими виданнями газета вела боротьбу з неписьменністю, роз'яснювала читачам, що у всіх навчальних закладах навчання проводиться безплатно, закликала і дітей, і дорослих сідати до парти. На сторінках «Диктатуры Труда» велася пропаганда здорового способу життя, нових культурних традицій, велика увага приділялася охороні праці і здоров'я робітників, особливо неповнолітніх, яких тоді було багато на шахтах і заводах. Повідомлялося також про ціни на продукти першої

необхідності, населення попереджалось про загрозу холери, з сторінок газети читачі дізнавалися про відкриття нових шкіл, лікарень і амбулаторій, про створення будинків для безпритульних людей, організацію безплатного харчування дітей і навіть про реквізицію цінних речей з церков (і таке було!), про боротьбу з бандитизмом. Автори газети, як штатні, так і робкори, нерідко переслідувались, їх били і навіть вбивали за гострі критичні виступи. Тому нерідко під матеріалами замість справжніх прізвищ стояли псевдоніми-Корінь, Далекозоркий, Правдивий, Оса тощо. У кожному номері «Диктатура Труда» закликала шахтарів, металургів, селян, усіх трудівників віддавати всі свої сили і енергію будівництву нового життя. І кожна замітка зачіпляла найболючіші проблеми, вони знаходили широкий відгук серед робітничих мас.

Такою ж була тематика й інших газет, які з'явилися в перші післяреволюційні роки на Донеччині. У вересні 1917 р. в Слов'янську було засновано «Большевик» (нині «Вісті»), у грудні 1917 р. – «Известия» в Єнакієвому. 10 березня 1918р. в Маріуполі вийшов перший номер газети «Революционное слово»(нині «Приазовский рабочий»), яка була друкованим органом Маріупольської Ради робітничих і селянських депутатів і друкувалася щодня, крім понеділка та післясвяткових днів. В різні роки це видання називалося «Известия Мариупольского военно-революционного комитета», «Известия Мариупольского ревкома и парткома», «Приазовская правда», «Наша правда», «Приазовский пролетарий», а з 16 квітня 1937р. носить нинішню назву. Однією з найстаріших і найповажаніших газет регіону, справжньою майстернею висококваліфікованих журналістських кадрів є міська газета «Енакиевский рабочий», перший номер якої вийшов ще в грудні 1917 року («Известия Енакиевского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов»). З того часу видання кілька разів змінювало назву – в 20-ті роки це була газета «Путь Советов», у 30-ті – «Знамя ударника», а у вересні 1943-го, одразу після звільнення міста від німецько-фашистських загарбників, випуск газети відновився вже під назвою «Енакиевский рабочий». І всі ці роки видання послідовно веде літопис рідного міста й Донецького краю, живе їх турботами,

залишається на вістрі подій, не піддається легким спокусам політичної кон'юнктури, впевнено стоїть на позиції правди життя, виховує у своїх читачах високі гуманістичні й моральні ідеали. Свого часу героями й авторами газети були видатні земляки металург Михайло Курако, вчений Іван Бардін, письменник, лауреат Державної премії СРСР Володимир Попов, льотчик-космонавт, двічі Герой Радянського Союзу Георгій Береговий, відомий дипломат Сергій Немчина, полярний дослідник Павло Гордієнко, співак, народний артист СРСР Юрій Богатиков та багато інших. При цьому, крім штатних журналістів, з газетою постійно співпрацюють робітничі кореспонденти, в окремі роки їх було понад 300! Перші свої вірші на сторінках «Енаківського рабочего» опублікували нині широко відомі поет-пісняр Михайло Пляцковський, Анатолій Кравченко, Станіслав Жуковський, Анатолій Никаноркін, Олександр Гришин, Віктор Максимов та інші відомі в країні літератори, які розпочинали свій творчий шлях в літературному об'єднанні «Джерело» (нині «Чумацький шлях»), створеному при редакції газети. І досі її постійними авторами є члени НСПУ Володимир Калиниченко та Василь Чубенко. У різні роки тут проходили школу журналістської майстерності майбутні редактори газети М.Тарченков, Д.Єфімов, Віктор Шаршаков, Уляна Логошина, Олександр Тернавський, Ольга Кубарева, а також талановиті журналісти Іван Арутюнов, Борис Боровик, Іван Дрозд, Валентина Козорезова, Людмила Макаренко, Володимир Отян, Лідія Песочникова, Валентина Постнова, Василь Український, чиї імена добре відомі багатьом читачам Донеччини. Люди вірять і довіряють виданню, пишуть йому про свої радощі й біди, звертаються за порадою й підтримкою. Газета і її співробітники не раз були лауреатами і дипломантами різних творчих конкурсів і фестивалів преси й книги, а після переходу на комп'ютерну верстку значно поліпшився її зовнішній вигляд.

Понад 90 років виходить також ще одна найстаріша в регіоні газета - горлівська «Кочегарка». Щоправда, перший номер, надрукований у Луганську 1 лютого 1919р. вийшов як орган Бахмутського та Луганського комітетів КП(б)У під назвою «Совет коммунистов».

А вже наприкінці місяця постановою Донецько-Криворізького обкому КП(б)У газета була перейменована в «Донецко-Криворожский коммунист».

З 18 липня 1920 р. вона стає друкованим органом Донецького губревкому, губкому КП(б)У і губвиконкому м.Луганська і виходить під назвою «Всероссийская кочегарка», а з 10 грудня 1920р. видається в Бахмуті (нині Артемівськ) як орган Донецького губвиконкому, губ парткому, бюро ЦК Всеросійського союзу гірників і центрального правління кам'яновугільної промисловості Донбасу. Виходила вона тричі на тиждень, тираж складав 4000-4300 прим., а в редакції працювало всього 7 чоловік. Як і «Диктатура Труда» та інші газети регіону, видання мобілізувало трудящих краю на боротьбу з ворогами молоді Радянської держави, а потім-на відбудову народного господарства, виконання планів перших п'ятирічок, ліквідацію неписьменності. Тут витoki робкорівського руху, першого в Донбасі і в країні об'єднання пролетарських письменників. Наприкінці 1922 року редакція провела конкурс кращих робкорів, згодом видавала «Бюллетень робкора», проводила вседонецькі з'їзди робітничих кореспондентів. Газета піднімала прапор ударництва, ізотовського та стахановського руху, всесоюзного змагання промислових міст за соціалістичну культуру і побут.

1 січня 1925р. газеті присвоєно назву «Всесоюзна кочегарка», а з 2 травня цього ж року вона стає органом Донецького губкому і Артемівського окружному КП(б)У, губвиконкому і окрпрофради і з липня 1925р. починає виходити під своєю нинішньою назвою «Кочегарка». Новий адміністративно-територіальний поділ вніс суттєві зміни і в діяльність засобів масової інформації. Так, з 21 вересня 1930 року «Кочегарка» - щоденна газета Горлівського райкому КП(б)У, райвиконкому і райпрофорганізації. «Сьогодні, - повідомляла редакція, - виходить перший номер «Кочегарки» в Горлівсько-Щербинівському районі. Спочатку газета буде виходити зменшеним форматом і друкуватися на старих машинах. З 1-го жовтня, після встановлення нового друкарського устаткування, газета буде безперебійно виходити попереднім форматом». Так і трапилось, і відтоді історія «Кочегарки» пов'язана з історією Горлівки.

На честь 60-річчя в 1979р. газета, одна з небагатьох на Донеччині, була нагороджена орденом «Знак Пошани».

Серед газет-довгожителів друкованих ЗМІ Донеччини також Артемівська міськрайонна газета «Вперёд» (заснована у січні 1920р.) та Красноармійський «Маяк». Остання вийшла 5 травня 1920р., в річницю «Правды», і спочатку називалася «Красная беднота», була органом Гришинського повітового комітету партії, виконкому повітової Ради та райкому Всесоюзної спілки гірників. Втім, уже через рік, в серпні 1921р., газета одержала нову назву - «Серп и молот», восени 1930р. вона вже виходила як «Змичка» і українською мовою, а у жовтні стала називатись «Новий Донбасс» - орган Гришинського райпарткому, райвиконкому та райпрофради. З 1963р. це міськрайонна газета «Маяк», яка виходить українською та російською мовами і 5 травня 2010року відзначила 90-річчя. В Артемівську газету спочатку назвали «Артемівський пролетар», пізніше перейменували в «Артемовский рабочий» і виходила вона вже російською мовою. В середині 20-х років газета тимчасово стає органом Артемівського окружного КП(б)У і деякий час носить назву «Кочегарка». А з 1 червня 1962 року виходить під нинішньою назвою - «Вперед», спочатку як газета Донецького обкому партії та облвиконкому по Артемівському виробничому колгоспно-радгоспному управлінню (всього в області було 8 таких газет), потім, через два роки, вже як міськрайонне видання.

У 20-роки друковані ЗМІ Донеччини, як і всієї країни, зіграли важливу роль у вирішенні питань господарського будівництва і, перш за все, індустріалізації Донбасу і колективізації його сільського господарства. Вони проводили гучні газетні кампанії, спрямовані на відродження економіки, утвердження нового суспільного ладу, причому, в них активну участь брали робітничі і сільські кореспонденти, багато номерів повністю заповнювали їхні матеріали. До речі, саме «Диктатура Труда» врятувала тоді Донецький металургійний завод, який волею столичних чиновників був приречений на повільне вмирання - Держплан СРСР відклав початок його реконструкції на невизначений строк. Редакція, вивчивши думку колективу, місцевих організацій,

переконалася, що таке рішення хибне. У відкритому листі Держплану СРСР під заголовком «Не хочемо бути пасинками індустріалізації» на основі ретельних технічних розрахунків журналісти переконливо довели необхідність негайної технічної реконструкції найстарішого донецького підприємства. Після цього Держплан переглянув своє рішення і на заводі почалася докорінна реконструкція.

Газети того часу багато писали про людей, особливо про героїв праці, про партійні з'їзди, про шефство трудових колективів підприємств над селянами, багато уваги приділяли політичній боротьбі, яка точилася в суспільстві. В той же час всі вони були органами партійних комітетів і тому відображали на своїх сторінках процеси, що відбувалися в країні: чистку партії, боротьбу з куркулями, як нерідко тоді називали просто заможних селян. Була і об'єктивна, чесна критика, і викриття недобросовісних керівників, що, безперечно, привертало увагу громадськості. Гостро критикувалися недоліки не тільки на виробництві, але і в побуті, йшла боротьба проти свавілля чиновників і відписок, газети добивалися дієвості своїх виступів, вміщували карикатури на недбалих господарників і відповіді про вжиті за такими публікаціями заходи. І, звертаємо на це увагу, в ті роки, як і зараз, газети послідовно розповідали своїм читачам про українську культуру, пропагували український театр і літературу, кіно, яке тільки-но народжувалося, музику, історію і народний побут, широко висвітлювали хід місячників української культури, які тоді часто проводились на Донеччині. Звичайно ж, багато уваги приділялося висвітленню питань класової боротьби, яка, на жаль, не обминула і більшість редакцій, де уже в тридцяті роки теж почали «розвінчувати» і «вичищати». В результаті постраждали багато талановитих журналістів, на яких впала підозра в антипартійній діяльності.

На той час центральне партійне керівництво вже повністю контролювало діяльність місцевих газет, більше того, воно перебрало на себе функцію давати дозвіл на створення нових. Втім в зв'язку з адміністративно-територіальною реформою в країні у 30-роки з'явилися нові області і райони, тому ЦК ВКП(б)

прийняв кілька рішень про створення в них друкованих видань. Так, у 1930р. були засновані газети: у обласному центрі - «Комсомолец Донбасса», в Макіївці - «Макеевский рабочий», Костянтинівці - «Знамя индустрии», Красному Лимані - «Зоря», Краматорську - «Краматорская правда», Сніжному - «Снежнянская жизнь», ще раніше, у 1929-у, з'явився торезький «Горняк».

Перші районні газети на Донеччині були засновані наприкінці 1931 року: в середині жовтня вийшов перший номер газети Велико-Янісольського району «Ленінський шлях», згодом стала виходити газета «Соціалістичний наступ» у Старокерменчицькому районі. Виходили вони двома мовами - українською та російською. А вже через рік обком партії прийняв рішення про випуск в «Ленінському шляху» двічі на тиждень спеціальної сторінки грецькою мовою, адже в районі мешкало багато греків. А з 1933 року газета виходила вже чотирма мовами - російською, українською, греко-еллінською та греко-татарською. Після об'єднання двох районів залишилось одне видання, яке у 1960-1962 роках не виходило. Про життя району в той період розповідала Мар'їнська міжрайонна газета, а у Великій Новосілці друкований орган був відновлений лише у березні 1963-го під новою назвою «Путь к коммунизму».

13 січня 1932 року у Стильському (нині Старобешівському) районі вийшла районна газета «Перемога», через рік вона була перейменована в «Социалистическую победу». Журналісти широко висвітлювали хід колективізації сільського господарства, роботу створеної Пашою Ангеліною жіночої тракторної бригади та її послідовниць. У різні часи газета виходила двічі-тричі на тиждень, причому її наклад досягав 12 тисяч примірників. 3 травня 1963 року вона стала називатись «Новая жизнь».

До речі, переважна більшість заснованих у 30-і роки минулого століття друкованих районних видань мали назви, що відповідали духові епохи. Так, нинішні «Вісті Олександрівщини» (газета виходить з березня 1933-го) спочатку мали назву «Ударная бригада», в 1965-му були перейменовані в «Радянський патріот», який друкувався тільки українською мовою (зараз - українською і російською). Двомовною нині стала і «Мар'їнська нива», теж заснована 1933-го

року як «Прапор Леніна». Причому ця газета спочатку була органом Петрово-Мар'їнського оргкомітету КП(б)У, оргбюро РВК та райпрофради, хоча Мар'їнський район, як адміністративно-територіальна одиниця, існував уже кілька років. У Володарському районі перша газета з'явилася у квітні 1932-го, і називалася «Колгоспний шлях», зараз це «Заря Приазовья». Саме на базі цього видання через тридцять років була створена однойменна газета Донецького обкому партії і облвиконкому по Ждановському виробничому колгоспно-радгоспному управлінню. Тоді ж були ліквідовані районки у Новоазовську та Першотравневому, випуск яких відновився за кілька років.

Цікавий такий факт: перші номери «Колгоспного шляху» набиралися вручну і версталися в колишній церковній сторожці, що стояла в старому парку, друкувалися на машині з ручним приводом. А втім, не набагато кращими були умови і в інших редакціях, більшість з них були розташовані в пристосованих приміщеннях, не кожний район мав свою друкарню.

У той же період почали виходити газети також у Амвросіївці, Докучаєвську, Мангуші, Добропіллі.

До речі, багато районних газет, заснованих на Донеччині у 30-і роки, згідно з постановою ЦК ВКП(б) видавалися українською мовою. Зокрема, у Добропіллі 23 лютого 1935р. вийшла газета «Сталінський шлях», а за кілька місяців до цього з'явилася перша друкарня. У 1963 році з відомих причин газету закрили, а в березні 1967-го видання було відновлено вже як «Шлях перемоги», а з січня 1991 року читачі одержують районну газету під новою назвою «Новий шлях». Ще в 60-і роки в добропільській газеті розпочинали свою журналістську роботу майбутні відомі українські письменники Євген Гуцало та Василь Чухліб

Життя йшло вперед, росли міста і села, збільшувалась кількість населення, а значить і його потреби в друкованому слові. Тому в наступні роки послідовно приймаються рішення про відкриття нових газет – як місцевих, так і обласних. Це «Родное Приазовье» (Новоазовськ, 1935р.), «Родина» (Харцизьк, 1936р.), «Донеччина» (тоді - «Колгоспник Донеччини», 1936р.), «Дзержинский

шахтер» (1936р.), «За огнеупоры» (Часів Яр, 1937р.), «Наша зоря» (Селидове, 1938р.), «Ясиноватская газета» (1938р.), «Сіверські вісті»(1939р.)

На початку 1936 року рудничне селище Щербинівка було перетворене у місто Дзержинськ і стало центром новоствореного району. А вже 1 вересня того ж року вийшов перший номер газети «Дзержинський шахтёр». З перших сторінок нового видання його головними героями стали гірники, журналісти розповідали про рекорди вибійників-стахановців та ізотовців, роботу шкіл новаторів, побут шахтарів, організацію їх дозвілля, виховання дітей у сім'ї. Під час окупації «Дзержинський шахтёр», як і решта газет, не виходив, а після звільнення області від фашистів видання було поновлено. Головними темами журналістських пошуків стала відбудова рідного краю, братерська взаємодопомога жителів усієї країни у відродженні Донбасу. На жаль, у 60-і роки, під час чергової адміністративно-територіальної реформи, газету під приводом зміцнення інших видань закрили. З 1963-го до квітня 1965-го вона не виходила. А вже після поновлення «Дзержинський шахтёр» став міською газетою, яка прославилася тим, що в літературній студії, створеній редакцією, шліфували свою майстерність нині відомі письменники Валентин Солоухін, Віктор Руденко, Галина Щербакова та інші. Тут працював один з кращих в області філіалів Донецького університету робсількорів, було створено 8 позаштатних відділів, постійно друкувалась сторінка, присвячена питанням виховання у підростаючого покоління високих моральних цінностей.

Перед Великою Вітчизняною війною, у червні 1941р., вийшов перший номер міської газети у Дружківці. В архіві «Дружковського рабочего», випуск якого було відновлено у лютому 1990 року, зберігаються унікальні номери, надруковані на зворотному боці... фашистських плакатів. Справа в тому, що коли у вересні 1943-го місто звільнили від загарбників і місцева влада вирішила поновити випуск газети, паперу для цього не було, а газета, як і всі друковані видання того періоду, мала стати колективним організатором і агітатором, мобілізувати трудящих на відбудову зруйнованого народного господарства, надання допомоги фронту. Натомість знайшли купу ворожих плакатів, які німці

не встигли розклеїти, і пустили їх в діло. До речі, так само робили й деякі інші редакції, яким бракувало паперу для друкування газети - не пропадати ж трофейному «добру»!

У 1963 році, під час так званих «хрущовських» реформ, «Дружковський робочий» закрили, і, як потім виявилось, на кілька десятиліть. Така ж доля чекала й деякі інші місцеві газети - у Авдіївці, Добропіллі, Дебальцевому тощо. Вони теж з часом відродилися, більшість - під новими назвами. Так, перший номер газети «Дебальцевський робочий» вийшов ще 1939 року, після звільнення Донбасу від окупантів видання відродилося 30 серпня 1944 року і мало досить пристойний, як на той воєнний час, наклад - 1600 примірників. А через дев'ятнадцять років, у 1963-му, газету, як і багато інших міських та районних, закрили – у країні виявився дефіцит паперу. Понад два десятиріччя, з 1970 по 1991 рік, єдиним друкованим виданням у місті залишалася багатотиражна газета «Путь к коммунизму», згодом перейменована на «Заводской вестник» Дебальцівського заводу по ремонту металургійного обладнання. І лише восени 1990-го, після багаторазових звернень до найвищих органів влади, місто отримало можливість знову видавати свою газету. Засновниками стали бюро міськкому партії та міська рада, а очолила редакцію А.Слесарчук. На той час журналістських кадрів у місті практично не було, колективу довелося починати все з нуля, вивчати ази журналістики і поліграфії. І все ж 1 січня 1991 року читачі отримали перший номер міської громадсько-політичної газети «Трибуна», правонаступника «Дебальцевського робочого», яка виходить і сьогодні. Одним з перших серед міських і районних видань області газета перейшла на комп'ютерну верстку, почала впроваджувати нові технології. Поступово вона стала економічно незалежним виданням, заробляла на своє існування не тільки за рахунок передплати та продажу в роздрібній торгівлі, але й реклами. Основним своїм завданням місцеві газетярі вбачають захист інтересів читачів, заради цього їм нерідко доводиться вступати в конфронтацію з владою, відстоювати інтереси трудящих.

Крім «Трибуни», у місті на початку ХХІ століття виходили ще кілька газет - приватний щотижневик «Находка», «Мой город» та «Молодёжный экспресс», які видавала міська друкарня, а в місті-супутнику Світлодарі - багатотиражка Вуглегірської ТЕС «Энергетик». На жаль, перші три припинили існування, залишились лише «Трибуна» і «Энергетик».

Були також газети в кількох інших районах, яких на карті Донеччини зараз немає – Андріївському, Авдіївському, Ольгинському, Старомлинівському, після Великої Вітчизняної війни і ліквідації районів вони припинили існування. Крім того, в 30-і роки з'явилися перші багатотиражні газети на великих підприємствах Донбасу, газети та журнали мовами національних меншин, зокрема, «Коллективистис», «Юный борец» і «Молодость» румейською (мовою греків Приазов'я), німецькі газети в Тельманівському районі, де компактно проживали німці, перша обласна дитяча газета «Пионер Донбасса», міська газета обласного центру «Сталинский рабочий» і деякі інші друковані видання.

Поступово розвивалася і молодіжна преса. Ще в 20-і роки минулого століття виходили сторінки для молоді – в «Бахмутской правде», «Известиях Донецкого губпаркома», «Диктатуре Труда». У травні 1920р. з'явився єдиний номер «Интернационала молодежи» – органу Бахмутського повітового комітету комсомолу. Щотижневий додаток до газети «Всероссийская кочегарка» - сторінка юного пролетарія – виходив у вересні 1920р. як видання Донецького губернського комітету КСМУ. Нерегулярно з'являлася сторінка молоді в газеті «Большевик»(Слов'янськ). Першим комсомольським журналом, який видавався в Донбасі регулярно, щомісяця з вересня 1920р., був «Юный шахтёр», а в жовтні того ж року починають виходити двотижневі газети «Юношеская правда» і «Юный рабочий». У 1921р. Єнакіївський райком комсомолу та молодіжна організація Петровського заводу видали першу в Донбасі багатотиражну молодіжну газету «Юный Петровец» накладом 1000 прим.

Складним, сповненим багатьох протиріч, було останнє передвоєнне десятиріччя. А для Донбасу, від якого залежала доля всієї країни, особливо. На нього була звернута увага партійної еліти, для його подальшого розвитку

приймалися спеціальні постанови партії і уряду. Тому й газети того часу були заполітизовані, закликали до «повної перемоги на вугільному фронті», «завдати своїм трудом нищівного удару по опортуністам», «боротися за більшовицькі темпи, за вугільний план» і т.п. Трудові репортажі, повідомлення про зустрічні плани, відгуки і оперативні зведення про роботу шахт, випуск металу і коксу займають перші сторінки багатьох номерів міських газет. А в районних мова йшла про суцільну колективізацію, розгортання класової боротьби на селі, добровільно-примусову передплату на різні позики. І, звичайно ж, про передовиків і новаторів перших п'ятирічок - гірників Микиту Ізотова, Олексія Стаханова, машиніста паровоза Петра Кривоноса, трактористок першої жіночої тракторної бригади Паші Ангеліної. В країні почав формуватися культ особи Сталіна, в ЗМІ все частіше з'являються його портрети, публікуються статті і промови. Немало уваги приділялося висвітленню міжнародних подій, зокрема, зростанню воєнної загрози з боку гітлерівської Німеччини. А ще розповідали ЗМІ про проект спорудження грандіозного водного каналу Кривий Ріг-Донбас, подвиги радянських авіаторів і полярників, спорудження цирку в Макіївці і театру опери та балету в Сталіно, відкриття нових шкіл, бібліотек, першої тролейбусної лінії в обласному центрі і будівництво Курахівської ДРЕС, створення санітарної авіації, приїзд перших земляків – Героїв Радянського Союзу і знаменитого джазу Леоніда Утьосова.

З перших днів Великої Вітчизняної війни газети Донеччини стали друкувати не тільки зведення про становище на фронтах, укази про мобілізацію військовозобов'язаних, а й закликали наших земляків дати рішучу відсіч агресорові. Багато хто з журналістів добровільно пішов до Діючої армії, інші були мобілізовані, а решта продовжували випуск газет. Через труднощі з матеріальним забезпеченням газети стали виходити меншим форматом, друкувалися, як і в громадянську війну, на обгортковому папері, проте, як і раніше, розповідали про життя області. Здебільшого це були повідомлення про те, як донбасівці примножують зусилля, замінюючи тих, хто пішов на війну. І чим суворішими були зведення з фронту, тим напруженішим ставало життя в

тилу, тим закличнішими ставали заголовки і матеріали в ЗМІ. А редакція газети «Социалистический Донбасс» за рішенням партійних органів з 1 вересня 1941р. стала випускати газету «Донбасский отпор» накладом 20 тис. прим. на зведенні оборонних споруд на підступах до Донбасу. У другій половині жовтня, після окупації більшої території області, випуск обласних, міських, районних та багатотиражних газет тимчасово припинився.

Про те, як воювали з ворогом донецькі журналісти і письменники, написано багато книг. Нагадаємо лише одну, що вийшла в 2003р. і найповніше розповідає про їх подвиг. Це «Солдати слова» - книга, з якою можна познайомитись в бібліотеках, у редакціях газет. А в Донецьку, на Київському проспекті, поблизу видавництва «Донеччина», є священне місце, дороге серцю кожного журналіста, особливо людей старшого покоління. Це меморіал в пам'ять про працівників газет, радіо, видавництва та письменників, які загинули під час минулої війни і померли в повоєнний час.

Біля високої стели на пам'ятних дошках викарбувані прізвища майже 300 воїнів-журналістів з усіх регіонів нашої області. Двічі на рік, у травні, напередодні Дня Перемоги, і у вересні, в День визволення Донбасу, там на Лінійку пам'яті збираються працівники ЗМІ різних поколінь, щоб вшанувати героїв, покласти до меморіалу квіти. Стало уже традицією запрошувати на Лінійку пам'яті і майбутніх журналістів - студентів-першокурсників Донецького національного університету.

Наприкінці травні 2009-го року в Селидовому на приміщенні редакції газети «Наша зоря» було відкрито меморіальну дошку в пам'ять про відомого журналіста-фронтовика, колишнього редактора цього видання Петра Корнійовича Вербовського. Ще раніше подібні дошки з'явилися в Красноармійську - так земляки вшанували відомих журналістів Модеста Олександровича Подзолкіна та Івана Степановича Шкуренка. Є вони в Донецьку і Краматорську, Горлівці і Маріуполі, інших містах, імена наших земляків журналістів-воїнів носять вулиці і площі, школи, причому, не тільки в Донбасі, але й в інших регіонах України, в Росії. Адже в роки Великої

Вітчизняної війни багато хто з них із зброєю в руках захищав рідну землю від ворожої навали, мужньо бився з ворогом у Сталінграді і під Москвою, звільняв Донбас, рідну Україну і країни Східної Європи, штурмував Берлін. П'ятьом найвідважнішим присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу: Сергію Борзенку, Борису Котову, Цезарю Кунікову, Івану Панькову та Андрію Черцову. Відомий фотокореспондент Борис Вітков війну пройшов танкістом, нагороджений орденами Червоного Прапора і Слави третього ступеня, трьома медалями «За відвагу». Тільки орденів і медалей, яких удостоєні за бойову звитягу журналісти Донбасу, кілька тисяч, крім цього, багато хто з них був нагороджений уже в мирний час за доблесну працю, кращі з кращих відзначені почесними званнями України «Заслужений журналіст» та «Заслужений працівник культури».

Під час окупації Донеччини німецько-фашистськими військами в області теж виходили газети. Ініціаторами їх видання були роти пропаганди, створені у кожній німецькій армії, відділи пропаганди У, польові та місцеві комендатури, а також міські управи, повністю залежні від окупаційної влади. Деякі періодичні видання виходили з ініціативи українських націоналістів, які працювали в органах місцевого самоуправління, в німецьких пропагандистських структурах тощо. Основне завдання цих газет - впливати на розум і серця населення, пропаганда нових цінностей, інформування людей про перемоги німецької армії, а також агітація молоді для поїздки на роботу до Німеччини. Націоналісти ж ставили за мету українізацію усіх сфер громадського життя, критикували все радянське. Усього виходило 19 газет, причому перші 8 були вже у 1941 році, ще 7 відкрились наступного і 4-у 1943-му. Найбільш відомими з них, з врахуванням професійного рівня, накладу та сфери розповсюдження, були «Донецкий вестник» (Сталіно), «Маріупільська газета» (Маріуполь), «Краматорська газета»(Краматорськ), «Бахмутский вестник»(Артемівськ) та «Донецька газета»(Слов`янськ). Частина цих газет збереглася до наших днів.

Журналісти – люди творчі, тому писали вони на сторінках своїх газет і про життя трудових колективів, і про проблеми, які хвилювали читачів. Саме

друковані ЗМІ Донеччини стали організаторами не тільки робітничого руху, а й першого в країні об'єднання пролетарських письменників. Цілком природно, що навколо молодих талановитих газетярів Донецька, Артемівська, Горлівки, Маріуполя та інших міст одразу ж почали гуртуватися поети і прозаїки-початківці, виникли літературні гуртки. У вересні 1923р. в Горлівці як літературний додаток до газети «Всесоюзная кочегарка» виходить перший номер журналу «Забой», якому судилося довге життя – нині це відомий громадсько-політичний журнал «Донбас». Майже одразу при ньому була створена організація донецьких пролетарських письменників, у якій плідно працювали Михайло Слонімський, Юрій Чорний-Діденко, Григорій Баглюк, Борис Горбатов, Павло Безпощадний та інші згодом відомі письменники. До речі, вже незабаром і в інших містах Донбасу з'явилися свої письменницькі осередки «Забоя», а при газеті «Диктатура Труда» з 1 лютого 1925р. були організовані літературні консультації - як писала газета, «ввиду роста низового літературного движения в округе и количества начинающих неорганизованных литературных одиночек, нуждающихся в литпомощи и совете».

Серйозну журналістську школу в газетах пройшли також відомі письменники Лариса Черкашина, Микола Гревцов, Анатолій Гененко, Геннадій Головін, Микола Гревцов, Анатолій Кравченко, Володимир Калиніченко, Віктор Логачов, Геннадій Щуров, Віктор Шутов, Іван Костиця, Володимир Демидов, Валентин Білоусов, Вадим Пеунов, Олег Орач, Євген Летюк, Віктор Руденко, Станіслав Жуковский, Петро Бондарчук і багато інших, чиї імена стали гордістю вітчизняної літератури. А журналістів, які своїм чесним і мужнім пером оспівували і прославляли рідний Донецький край на сторінках різних видань, очолювали центральні і республіканські газети, журнали і видавництва, представляли вітчизняні газети за рубежем, важко й перелічити. Гнат Доманов, Дмитро Акульшин, Володимир Сіробаба, Андрій Зоненко, Микола Гончаров, Федір Кожухов, Кім Костенко, Ілля Ільницький, Євген Нефьодов, В'ячеслав Лашкул, Анатолій Криволапов - лише найяскравіші імена з цього сузір'я.

Окремої розповіді заслуговує людина, яка від редактора Юзівської повітової газети «Диктатура Труда» (нині «Донбасс») виросла до міністра середнього машинобудування (атомної енергетики) і заступника голови Ради Міністрів СРСР. Мова йде про Авраамія Павловича Завенягіна - талановитого журналіста, згодом - організатора важкої промисловості, одного з тих, хто стояв біля джерел створення в нашій країні атомної і водневої зброї, зводив нові заводи і міста, створював ядерний щит СРСР. За заслуги перед Батьківщиною колишній редактор газети двічі удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці, нагороджений шістьма орденами Леніна та багатьма іншими нагородами, йому присвоєно звання лауреата Державної премії СРСР. А.П.Завенягін похований біля Кремлівської стіни на Красній площі. В кількох містах йому встановлені пам'ятники, його іменем названі вулиці, а в порту Ігарка працює криголам «Авраамий Завенягин». Про нього написано кілька книг, зняті документальні фільми.

Уже у вересні 1943-го, після того, як Червона Армія звільнила територію Донецької області від окупантів, у зруйнованих містах відновлюється випуск газет. Мешканці Сталіно одержали перший номер «Социалистического Донбасса» в перший день визволення, 8 вересня. Його надрукували в Єнакієвому, куди прибула невелика група журналістів, а в щойно визволеній обласний центр газету привіз на танку(!) один з працівників газети - Микита Микитович Серьогін.

Поступово відновився випуск і інших газет, а в грудні 1945-го народилася «Радянська Донеччина» - правонаступниця «Колгоспника Донеччини». Друковані ЗМІ того часу оперативно висвітлювали хід відбудови, закликали земляків працювати по-фронтовому, якнайшвидше відродити зруйновані фашистами шахти і заводи, ударною працею в тилу допомогти воїнам остаточно розгромити ворога. Детально висвітлювалася братерська допомога трудящих усіх союзних республік по відродженню Донбасу. Гідне місце на сторінках газет знайшли патріотичні починання дівчат-шахтарок Ніни Кузьменко, Рози Бурих, Марії Гришутіної, Марії Пекової та інших молодих патріоток, які замінили у

вибоях чоловіків, що були на фронті, а також новаторів - металургів і машинобудівників, колгоспників і рибалок Приазов'я. Кореспонденти прагнули перебувати в гущі подій, оперативно розповідати читачам про кращих людей, виявляти недоліки й допомагати їх усувати.

Багато місця займали повідомлення з фронту про подвиги воїнів-донбасівців. Також писали газети про збір коштів серед населення для будівництва танкових колон і авіаційної ескадрилії «Звільнений Донбас». Характерно, що журналісти й самі брали в цьому активну участь - тільки колектив працівників газети і друкарні «Социалистического Донбасса» зібрав і вніс до Фонду оборони 37 000 карбованців на будівництво бойового літака. За це редакція одержала листа-подяку Верховного Головнокомандуючого. А ще газети розвінчували злочини німецько-фашистських загарбників та їхніх прислужників, заподіяні в роки окупації на території області, повідомляли про судові процеси над катами.

І в тому, що вже через п'ять років після закінчення страшної війни процес відбудови було в основному завершено, а шахтарі перевищили довоєнний рівень видобутку вугілля, безумовно, є частка праці журналістів. Поступово життя входило в мирне русло, і газети знаходили і писали про нових героїв-шаhtarів Івана Бридька і Василя Кучера, металургів Михайла Кучеріна і Миколу Переверзєва, машиніста Сергія Безсонова, муляра Петра Давидова, інших новаторів. Звичайно, на першому плані було соціалістичне змагання, хоча ЗМІ багато уваги приділяли також побуту, культурі, озелененню та благоустрою міст і сіл. Зростали й накладі газет. Так, в середині 50-х років минулого сторіччя «Социалистический Донбасс» став однією з найпопулярніших й найтиражніших обласних газет Радянської України - понад 500 тис прим. Це свідчить про високу кваліфікацію журналістів, їхнє прагнення робити видання оперативним, цікавим.

До речі, тоді газети можна було прочитати в спеціальних вітринах, влаштованих біля заводських прохідних, в нарядних шахт, на польових станах, у скверах і парках.

Сьогодні молоді іноді важко зрозуміти, чому в газетах минулого століття так багато і часто писали про виробництво, про економіку взагалі, а більшість читачів цікавили саме ці матеріали. Відповідь слід шукати в площині сприйняття дійсності того часу і попереднього періоду, адже ще в 1917 році населенню величезної країни було обіцяне нове, щасливе життя, сказано, що люди самі зможуть його побудувати. Тому читачів цікавило все - спорудження нових потужних електростанцій - Миронівської, Старобешівської, Слов'янської, Вуглегірської (значить, більше світла буде не тільки у великих містах, а й у селах), будівництво бавовняного і камвольного комбінатів у Донецьку, текстильного виробництва в Макіївці, швейних фабрик у Горлівці, Красноармійську і Шахтарську, фарфорового заводу в Дружківці – це тисячі нових робочих місць, в першу чергу, для жінок шахтарського краю, а значить, зростання благоустрою населення. І про все це писали газети, яким люди вірили. Багато героїв газетних публікацій ставали читачам близькими, майже рідними.

В 50-70рр. ХХ ст. газети проводили цілий ряд цікавих акцій. Агітпереліт місцями боїв за визволення Донбасу («Радянська Донеччина»), виїзні редакції газет «Социалистический Донбасс», «Радянська Донеччина», «Комсомолец Донбасса», «Железнодорожник Донбасса» створювались для висвітлення стану справ на ударних будовах - нових конверторних цехах і прокатних станах, домнах, комсомольсько-молодіжних шахтах, пунктах електрифікації Донецької залізниці, спорудженні водної магістралі каналу Сіверський Донець-Донбас, Авдіївського коксохімічного заводу - найбільшого в Європі. Виходили спеціальні випуски, які підбадьорювали будівельників, сигналізували про недоліки, підштовхували постачальників матеріалів і обладнання. Багато уваги приділялося висвітленню проблем розвитку сільського господарства, пропаганді нових методів у рільництві і тваринництві.

Не залишалися без уваги і події, що відбувалися в СРСР, Українській РСР і за рубежом. Ці матеріали надходили з офіційних каналів – Всесоюзного агентства ТАРС і республіканського РАТАУ і призначалися для обов'язкового

опублікування. Іноді їх було аж забагато і вони тіснили свої власні, навіть більш цікаві матеріали. Редакції газет одержували величезну кількість листів читачів - тільки до «Социалистического Донбасса» їх щороку надходило понад 30 тисяч. Багато листів – це повідомлення про цікаві події, патріотичне виховання, відгуки на публікації газет, а також скарги й сигнали про виробничі, комунальні, побутові недоліки, прохання допомоги. Тоді у журналістів існувало таке правило: «За кожним листом – людина!» і поширювалось воно не тільки на працівників редакцій, але й на керівників підприємств, організацій і установ. І тому в кожній газеті існувала спеціальна рубрика, де повідомлялось про заходи, вжиті після критичного виступу газети. А відповіді на редакційну пошту друкувалися, як правило, негайно. Крім того, майже в кожній газеті були сатирико-гумористичні розділи: «Породу - на террикон!», «Донецький перець», «У вас в гостях - Василь Шахтьоркін», «На зубок», «Шершень» тощо, які теж користувалися великою популярністю.

Широкого розповсюдження набули громадські засади у пресі. З 1959 року почав діяти Донецький обласний університет робсількорів - один з перших у країні. Базовий університет працював у Донецьку, а в містах і районах у редакціях було 28 його філіалів. Тільки за перші десять років навчання в університеті пройшли близько 4 тисяч активістів преси, багато хто з них згодом став професійним журналістом. Вихованці університету робсількорів створювали гуртки Друзів преси у себе на підприємствах, при редакціях багатотиражних газет, їх діяло 520. Засновником університету був відомий журналіст, згодом професор ДонНУ Анатолій Пантелійович Розкошний, саме за його ініціативою у нашому вузі був створений факультет журналістики на громадських засадах, при цьому найбільш кваліфіковані лектори університету робсількорів, а це були досвічені журналісти-практики, стали викладачами факультету. У міських і районних газетах з'явилися понад 100 позаштатних відділів, 30 громадських приймалень, 5 авторських рад, 88 корпунктів, юридичні консультації і фотосекції, численні літературні об'єднання, співробітниками яких були близько двох тисяч позаштатних помічників газетярів. З допомогою

громадських редколегій випускали 45 тематичних сторінок - «Патріот», «Вітчизни вірнії сини», «Подвиг», «Народний контроль» та інші. У 1970 році Донецький університет робількорів одержав диплом «Кращий народний університет», досвід його роботи схвалило правління Спілки журналістів СРСР. У багатьох редакціях міських та районних газет працювали випускники університету, вони продовжували навчання у вузах, ставали редакторами й співробітниками республіканських та центральних видань.

Яскрава й неповторна сторінка в історії друківаних донецьких ЗМІ належить газеті «Вечерний Донецк». Ще до Великої Вітчизняної війни в обласному центрі Сталіно деякий час виходила міська газета «Сталинский рабочий», таких вечірніх газет в Україні тоді було всього п'ять. А от після закінчення війни найбільше місто області залишилося без свого друкованого видання. Так тривало досить довгий час, хоча міська влада не раз порушувала перед ЦК КПРС питання про відновлення випуску газети, адже населення міста стрімко зростало і наближалось до мільйона. Відповідь була одна: в країні бракує паперу. Очевидно, вищі чиновники, які супротивилися відкрито вечірніх газет в обласних центрах, просто боялися широкої демократизації преси, адже ці видання були найбільш вільними у своїх судженнях, друкували мало так званого офіціозу. І тоді до Москви відправили знатного гірника, двічі Героя Соціалістичної Праці, депутата Верховної Ради СРСР І.І.Стрельченка, який міг пробитися до високих посадовців. Саме він зміг переконати «сірого кардинала», як називали секретаря ЦК КПРС з питань ідеології М.А.Суслова, в тому, що гірникам, металургам, будівельникам, усім жителям міста вкрай необхідна вечірня газета. І той, нарешті, здався – Донецьку дозволили з 1 липня 1973 року видавати свою вечірню газету.

Щоб підтримати нове видання, міський комітет комсомолу закликав молодь зібрати «стільки макулатури, скільки її буде потрібно для нормального випуску газети». Першому редактору «Вечернего Донецка» Петру Юхимовичу Шапошникову, досвідченому журналісту, фронтовику, (до речі, випускнику нашого університету) вдалося згуртувати навколо себе талановитий творчий

колектив. Вже з першого номера газета, яка виходила шість разів на тиждень, стала своєю у багатьох донецьких родин, привернула увагу читачів оперативними, бойовими, насиченими й цікавими публікаціями, розповідала про все нове, сміливо критикувала недоліки, порушувала важливі проблеми, розвінчувала бюрократів і хапуг. Людям сподобалися нові рубрики «Репортаж в номер», «Репортер идет по городу», «Интервью в номер», «На острие пера», «Читатель-газета», сатиричний розділ «На сон грядущий», матеріали на теми моралі, культури і мистецтва, спорту, гострі фейлетони, публікації донецьких прозаїків і поетів у рубриці «Библиотека «Вечерки». Тут працювали заслужений журналіст України Леонід Величко, відомий поет Євген Летюк, Михайло Гусєв, Неллі Дунаєвська, Микола Забірко, Євгенія Кисельова, Нонна Серебрякова, художник Сергій Савілов, Євген Орлов та багато інших. З першого номера і до цього часу в газеті заслужений журналіст Ірина Клементьєва та Микола Колесник, багато років віддали «Вечерке» нинішній редактор Леонід Лапа, Валерій Лапшин, Валерій Герланець, Григорій Закревський, Тамара Давиденко, інші досвідчені працівники. Одним з перших журналістів Донеччини добровільно поїхав у 1986 році до Чорнобиля кореспондент газети Валентин Осламенко, надсилав звіди репортажі про мужність наших земляків, які брали участь у ліквідації страшної аварії.

Популярність газети стрімко зростала, її наклад швидко досяг 80 тисяч екземплярів і продовжував невпинно збільшуватися. А в 1989 році він досяг 325 тисяч – практично кожна донецька сім'я передплачувала чи купували «Вечерний Донецк», причому «Союздрук» передплачував його лише тим, хто вже передплатив якесь центральне видання. У 1990 році газета вийшла з підпорядкування міського партійного комітету, стала незалежним виданням. Відтоді колектив пережив нелегкі часи, але вистояв під час зміни суспільно-політичного ладу в країні, знайшов своє місце у нових ринкових умовах, зберіг не тільки читачів, а й багатьох позаштатних авторів. Як і раніше, газета є масовою, її читають різні категорії населення, звертаються до редакції зі своїми пропозиціями, зауваженнями і скаргами, на сторінках видання постійно

друкуються листи читачів, повідомлення про вжиті заходи, коментарі високо посадовців тощо. «Вечерний Донецьк» продовжує проводити масові заходи серед своїх читачів – дитячі фестивалі, конкурси, лотереї тощо, опікується проблемами дитячих будинків, шкіл-інтернатів, багатодітних сімей, постійно шукає нові форми діалогу з читачами, нові теми.

Настання епохи телебачення. Широке розповсюдження телевізійних приймачів не могли не позначатись на скороченні попиту на газети серед жителів регіону, зменшенні накладів.

Після зміни влади в СРСР у 1991 р. і проголошення незалежності колишніх радянських республік відбулись радикальні зміни і в засобах масової інформації, у тому числі і Донеччини. У листопаді 1990 р. обласна рада заснувала свою газету «Жизнь», перший номер якої вийшов 4 січня 1991 р., а в кінці серпня 1991 р. обком Компартії України відмовився від свого друкованого органу - газети «Социалистический Донбасс» і незабаром вона стала виходити як незалежне видання під назвою «Донбасс». Звичайно, не просто було вижити, адже видання позбулося фінансової підтримки обкому і тепер повинно було вирішувати всі проблеми самостійно, причому, в умовах зародження ринкових відносин, так званого дикого капіталізму. Укрпошта підвищила вартість доставки газет вп'ятеро, удвічі зросли ціни на поліграфічні послуги, надзвичайно виросла ціна газетного паперу. Через це багато газет опинились на грані банкрутства, довелося зменшувати обсяги і скорочувати тиражі, збільшувати площі під рекламні та комерційні матеріали, скорочувати штати працівників. І все ж більшість наших друкованих ЗМІ вистояли. Брالی в аренду і купували редакційні приміщення, знаходили спонсорів (нерідко при цьому втрачаючи незалежність, створювали акціонерні товариства. Газета «Донбасс» започаткувала цілу серію тематичних додатків – газети «Хозяин», «Автородео», «Моя семья», «Смешная газета», «Зодиак», «TV-МИР», «Спорт-арена», її приклад наслідували інші. Не всі ці видання здобули визнання читачів, від деяких через збитки довелося відмовитись. Натомість в області стрімко продовжувала зростати кількість нових друкованих ЗМІ, їх засновниками

виступали як редакційні колективи, так і місцеві ради, політичні партії та громадські організації, колективи підприємств, комерційні організації, приватні особи. І не завжди ті, хто брався за випуск газети чи журналу, були професійно підготовленими, більш того, мали бодай мінімальні знання з журналістики чи досвід газетної роботи. Звідси і якість багатьох видань, і їх коротке життя.

Ще в середині 80-х років минулого століття у Слов'янську, крім міськрайонної газети «Комуніст», виходило п'ять газет – багатотиражних, найстарішою з них була багатотиражка «Знамя труда» содового комбінату (пізніше-в/о «Хімпром»), започаткована ще 1929 року. Вже у повоєнний час з'явилися й інші: «Арматурщик» (на арматурно-ізоляторному заводі, 1957р.), «Слов'янський керамік» (на керамічному комбінаті, 1959р.), «Ленінське слово» (на Слов'янській ДРЕС, 1967р.) та «За комуністичну працю» (на заводі «Словважмаш», 1970р.). У 90-і роки газети «Ленінське слово» і «За комуністичну працю» були перейменовані відповідно в «Енергію» і «Заводський вісник». На жаль, з п'яти багатотиражок зараз виходить лише одна, підприємства, які фінансували випуск решти газет, не змогли їх утримувати. Уже наприкінці 90-х відомий журналіст, директор Слов'янської телерадіокомпанії «ТОР» Ігор Александров заснував і видавав дві газети – «Я сама» та «Технополис». Пізніше у місті з'явилися також «Газета об'явлений», «Славянские объявления» та «Наш Славянск», колишня газета «Комуніст» виходить нині під назвою «Вести».

Серед найбільш популярних засобів масової інформації, крім газет, важливе місце посідають також радіо і телебачення. Адже більшість людей про важливі новини дізнаються саме з радіо- і телепередач. Донецьке обласне радіо - одне з найстаріших в Україні: своє мовлення воно розпочало ще 16 травня 1927 року. Потужний передавач РВ-26 доносив голос радіостанції «Сталіно-Донбас» далеко за межі України, на середніх та ультракоротких хвилях його слухали і досі слухають навіть в країнах Балтії і в Фінляндії. В області досить розгалужена мережа дротового радіомовлення, яка створює серйозну конкуренцію західним стандартам FM.

Нині завдяки мережі ретрансляційних передавачів програми радіо якісно приймають на всій території Донеччини, а також у прилеглих районах Дніпропетровської, Запорізької, Луганської та Харківської областей, його аудиторія складає близько 2 мільйонів слухачів. У центрі уваги радіожурналістів завжди було і залишається цікаве й напружене життя майже п'ятимільйонного населення Донецького краю. Обласне радіо щодня видає в ефір на 1-й програмі Українського радіо дві години власних програм. Тричі на день у будні звучать інформаційні програми, в яких оперативно висвітлюються події в області та в країні. Спеціальні тематичні випуски присвячені питанням економіки, соціальним та проблемам агропромислового комплексу, житлово-комунального господарства, розповідають про діяльність органів місцевого самоврядування, духовність та культуру багатонаціонального регіону, його історичне минуле. Щонеділі у вечірній програмі радіожурналісти разом з гостями студії обговорюють актуальні проблеми життя, в яких беруть участь і слухачі. Великою популярністю користуються передачі, присвячені художній творчості наших земляків, літературі і музиці, а також розважальні та різні конкурси. До речі, протягом останніх п'ятнадцяти років колектив Донецького обласного радіо представляє на всеукраїнський творчий фестиваль-конкурс «Калинові острови» кращі радіопрограми та радіофільми і завойовує призи у різних номінаціях.

Крім того, щодня забезпечується ще й 24 години мовлення на другому каналі обласного радіо з позивними «Радіо «Центр». Його інформаційно-музичний формат передбачає щогодинні змістовні випуски новин про все, що відбувається в області, Україні та в світі.

Ще у 1955 році в Радянському Союзі працювало всього 11 телецентрів, і лише два з них були в Україні - у Києві і в Харкові. А вже 25 серпня 1956 року почалися перші пробні передачі Сталінської студії телебачення. Телевізійний центр, який у рекордно короткий термін - менш ніж за два роки, спорудили будівельники тресту «Сталінжитлобуд», став одним з найбільш потужних в країні. Завдяки новим, більш досконалим передавачам і 192-метровій

телевізійній вежі радіус дії становив 200-250 кілометрів, телепередачі могли бачити трудящі всієї області, а зображення на екрані було більш чітке і стійке. Спочатку телецентр працював на четвертому каналі, телевізорів для прийому передач (а це були чотири-п'ятиканальні «Авангард-55», «Темп-2», «Екран», «Світло», «Піонер» тощо) не вистачало, хоча їх випуск у країні значно зріс . І Міністерство вугільної промисловості УРСР навіть звернулося з листом до керівництва Ризького заводу ВЕФ з проханням «відпустити... для продажу кращим шахтарям Донбасу 200 штук телевізорів нових марок, настроєних на 4-5 канали». Спочатку в телецентрі була лише одна передавальна телевізійна камера, часто демонструвалися кінофільми. Проте сигнал приймався навіть у Дніпропетровську, Ростові-на-Дону та інших віддалених від Сталіно містах.

А вже через три роки телестудія почала показ не тільки вечірніх передач, а й денних - двічі на день по 1 год.45 хв. У жовтні 1957 року контроль над Сталінською телестудією був переданий створеному при виконкомі обласної Ради Комітету з радіомовлення і телебачення. Згодом її перейменували в Донецьку студію телебачення, а нині це Донецька обласна державна телерадіокомпанія, яка веде передачі на 27 каналі. Ці програми - інформаційні випуски, передачі соціально-економічної, молодіжної, екологічної, спортивної тематики, розважальні, конкурсно-ігрові програми, художні, документальні та мультиплікаційні фільми - добре відомі майже двом мільйонам глядачів. Школу Донецького телебачення і радіо пройшли сотні відомих журналістів, режисерів, операторів, дикторів, чиї імена знають не тільки на Донеччині і в Україні, а й за її межами.

Активну участь під час обговорення актуальних проблем сьогодення в прямому ефірі телебачення беруть телеглядачі, молодь. У двох студіях постійно проходять зустрічі з відомими політиками, керівниками країни та області, діячами науки та культури, спортсменами. А на зміну застарілій апаратурі прийшла нова цифрова, яка дозволяє випускати більш якісні і цікаві програми.

Після отримання Україною незалежності в Донецькій області, як і скрізь в

Україні, почали створюватись нові телерадіокомпанії як в обласному центрі, так і в інших містах і районних центрах. Серед найбільш відомих – ТРК «Україна», «Київська Русь», «Донбас», «1-й муніципальний», «Сигма», «МТВ», «Орбіта», «Юніон», «ТОР», «САТ» та інші. Різні за формою власності, технічним оснащенням, рівнем підготовки спеціалістів, вони, проте, виконують головне своє призначення – як і друковані ЗМІ, оперативно інформують населення регіону про найважливіші події, що відбуваються на Донеччині, в Україні та в світі.

У 1990-2009 рр. були засновані та відроджені також газети: «Авдеевский вестник», «Родной город» (Димитров), «Донецкий кряж», «Вечерняя Горловка», «Вечерняя Макеевка», «Позиция» (орган Донецької обласної ради профспілок), «Наши горизонты» (Кіровськ), «Наш Славянск», «Вести Донбасса», «Коммунист Донбасса», «Ветеран Донбасса», «Народная волна», «Україна козацька», «Остров», «Газета по-донецки», «ИРП», «Город» (Донецк), «Поляки Донбасу», «Депеша», «Донецкие новости», «Донецкий кооператор», «Негоциант», «Салон Дона и Баса», «ФК»Шахтер», «Наш дом+», «Дружковка на ладонях», «Провинция», «Спорт Донбасса». Крім того, стали виходити російські видання «Труд» в Донбассе», «Комсомольская правда» в Донбассе», «Московский комсомолец» в Донбассе» та ряд інших. «Комсомолец Донбасса» змінив свою назву на «Акцент».З'явилися також нові молодіжні та дитячі видання «Скрепка», «Тинейджер» (Єнакієве), «Большая перемена» (Горлівка), «Обдаровані діти» та ще кілька. Відновився випуск газети «Мариупольская жизнь». Федерація грецьких товариств України видає грецькою і російською мовами газету «Эллины Украины», а Донецьке товариство греків – газету «Камбана», виходять також газети польською, німецькою мовами та на івриті. Є ще цілий ряд інших видань, і тематика їх дуже різноманітна - від висвітлення громадсько-політичного життя в містах, районах і Донецькому регіоні в цілому до проблем охорони довкілля, розповідей про визначних людей Донеччини, її культурні та природні пам'ятки тощо.